

NÛR SÛRESİNİN ÜÇÜNCÜ ÂYETİ BAĞLAMINDA ÇOK ANLAMLI KELİMELERİN ÂYETİN ANLAMINA VE İÇERDİĞİ HÜKME ETKİSİ

THE EFFECT OF MULTIVALENT WORDS ON THE MEANING AND JUDGMENT OF THE VERSES WITHIN THE CONTEXT OF THE THIRD VERSE OF SURAH AL-NUR

Geliş Tarihi: 29.04.2021 Kabul Tarihi: 01.03.2022

✉ İSMAIL KARAGÖZ

PROFESÖR

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ

orcid.org/0000-0003-3105-3554

ismaillkaragoz1954@gmail.com

Öz

Kur'an'ın rehberliğinden yararlanabilmek için Kur'an'ı anlamak, Kur'an'ı anlayabilmek için Kur'an dilini ve anlama yöntemlerini bilmek gerekir. İnsanların bilgi birikimleri ve anlama yeteneklerine bağlı olarak müphem olan âyetleri ve çok anlamlı kelimeleri anlamlandırmada farklılıklar ortaya çıkarmış, Kur'an dilinin başka dillere aktarılmasında bu farklılık kendisini göstermiştir. Kur'an'ın farklı anlaşılıp farklı sonuçlar çıkartılan âyetlerinden biri Nûr Sûresinin üçüncü âyetidir. Âyetin farklı anlaşılmasının sebebi âyetteki "nikâh" kelimesinin çok anlamlı olmasıdır. Nikâh kelimesi, sözlükte "evlenmek" ve "cinsel ilişkide" bulunmak anlamına gelir. Bu kelime Kur'an müfessirlerinin bir kısmına göre "evlenmek", bir kısmına göre "cinsel ilişkide" bulunmaktadır. Bir kısım müfessire göre âyetin hükmü aynı sûrenin 32. âyeti ile yürürlükten kaldırılmıştır, bir kısım müfessire göre âyet, sadece hüküm içermemekte, sadece müminleri zinadan sakındırmaktadır. Doğrusu âyetin bağlamı dikkate alındığında âyette geçen "nikâh" kelimesinin "cinsel ilişki" anlamında olmasıdır. Âyetin mensuh oluşuna dair de bir delil yoktur. Âyet, sadece sakındırma değil, zınayı müminlere kesin olarak haram kıldığını beyan etmektedir.

Anahtar Kavramlar: Allah, Kur'an, Hadis, Nikâh, Zina.

ABSTRACT

In order to benefit from the guidance of the Qur'an, it is necessary to understand the Qur'an and to understand the Qur'an, it is necessary to know the language of the Qur'an and its methods of understanding. Depending on the knowledge and understanding abilities of the people, it revealed differences in the meaning of the ambiguous verses and multivalent words, and this difference showed itself in the transfer of the Qur'an language to other languages. One of the verses of the Qur'an that are understood differently and different conclusions are drawn is the third verse of the Sûrah al-Nûr. The reason why the verse is understood differently is that the word "nikah" (marriage) in the verse is multivalent. The word "nikah" means "to marry" and to engage in "sexual intercourse" Therefore, some mufassirs (interpreters of the Qur'an) prefer the meaning "getting married" while others construe it as "engaging in sexual intercourse. According to some, the verse 32 of Surah al-Nur supersedes the judgement the third verse contains, while others are of the opinion that the third verse does not contain any judgement and that it only prevents believers from adultery. There is no evidence that supports the claims of such abrogation. The verse not only deters believers from adultery but also states that it is forbidden.

Keywords: Allah, Qur'an, hadith, marriage, adultery.

SUMMARY

The correct understanding of the Qur'an is dependent on the correct understanding of the verses, which in turn is dependent on the correct understanding of the words that comprise the verses. If the meaning of a word in the verse is misunderstood, the entire verse will be misunderstood, and thus the judgment and message contained in the verse will be different. This is especially noticeable in polysemous words. Depending on one's knowledge and ability to comprehend, differences have emerged in making sense of the Qur'an's ambiguous verses and polysemous words, and this difference has manifested itself in the transfer of the Qur'anic language into other languages. The third verse of Surah Nur is one of the verses in the Qur'an that can be interpreted in a variety of ways and lead to a variety of conclusions. The verse is misunderstood because the word "marriage" in the verse is a polysemous one.

The term "nikah" literally translates as "to marry" and to "engage in sexual intercourse." When the word "nikah" in the verse is given the definition of "marriage," the verse takes on the following meaning: "A man who commits adultery marries only a woman who commits adultery or associates partners with Allah, and a woman who commits adultery only marries an adulterous man who also associates partners with Allah. That is, believers are prohibited from marrying adulterous polytheists." When the verse is given this interpretation, the first two sentences and the third sentence contradict one another. For, while the first two sentences of the verse state that an adulterous man and an adulterous woman may marry one another, the last sentence forbids it for believers. Furthermore, when such a meaning is assigned to the verse, it means that a believing man can marry a polytheist woman and a believing woman can marry a polytheist man. However; the verse 221 of the Surah al-Baqarah meaning "Do not marry polytheistic women until they believe; for a believing slave-woman is better than a free polytheist, even though she may look pleasant to you. And do not marry your women to polytheistic men until they believe, for a believing slave-man is better than a free polytheist, even though he may look pleasant to you" enjoins believers from marrying someone polytheist. There is no contradiction in the Qur'an. In light of the verse's context, it is understood that the term "nikah" in the verse

refers to “sexual intercourse,” not “marriage.” Because the verse follows a statement regarding the punishment for those who commit adultery and is followed by a statement mentioning the punishment for those who accuses someone with committing adultery. Some commentators assert that the verse 32 of the same surah supersedes the judgement provided in the verse 3. Among those who claimed that the verse had been abrogated were only Sa’eed ibn Musayyab. As was the case with Surah al-Baqara, Surah al-Nur was also revealed in Madinah. There is no evidence that a Muslim could marry a polytheist person during the Madinah period and then that permission was revoked.

If the word “*nikâh*” in the verse means “*getting married*,” then the verse would basically mean that it is haram for a believer to marry someone who is adulterous. According to some mufasssirs, the statement “haram” in the verse aims to deter believers from marrying an adulterous person. Unchastity makes a man fall in love with an unchaste woman and it also makes the woman he marries an unchaste woman. The verse draws the attention to this fine detail by mentioning man before woman. However; the judgment in the verse “*it is haram for believers to marry adulterous people*” is final. Therefore claiming that the verse only warns us but does not clearly states that it is haram to marry a fornicator contradicts with the apparent meaning of the verse. For, the verse does not contain an explicit provision that forbids marriage with adulterous people, and if the word “*nikah*” implies “marriage,” it states that “a male fornicator would only marry a female fornicator.” According to some commentators, the statement “a male fornicator and a female fornicator” implies those who were sentenced to hudud punishments. Accordingly; a man, on whom a hudud punishment was inflicted may only marry a woman who was sentenced to a hudud punishment. Some mufasssirs among the companions of the Prophet (pbuh) including Aisha (r.a.) and Abdullah ibn Mas’ud (r.a.) were of the opinion that the a chaste believer man is not allowed to marry a believer woman who commits adultery, and a chaste and believer woman may not marry a believer man who commits adultery as well. In the event of such marriage, that marriage is bound to be annulled. However; the majority of faqihs including Imam Abu Hanifa, Imam Malik, Imam Shāfi‘ī, and Imam Ahmad ibn Hanbal disagreed with this opinion.

GİRİŞ

Kur’ân, sûrelerden; sûreler, âyetlerden; bir kısım âyetler cümlelerden; cümleler ise kelimelerden oluşmaktadır. Kur’ân’ın doğru anlaşılması, âyetlerin doğru anlaşılmasına, âyetlerin doğru anlaşılması ise âyetleri oluşturan kelimelerin doğru anlaşılmasına bağlıdır. Âyetteki bir kelimenin anlamı yanlış veya farklı anlaşılırsa o âyet de yanlış veya farklı anlaşılır, dolayısıyla âyetin içerdiği hüküm ve verdiği mesaj da farklı olur. Bu husus, özellikle çok anlamlı kelimelerde daha bariz ortaya çıkmaktadır. Mesela Bakara Sûresinin *وَالْمُطَلَّاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ* “Boşanan kadınlar, (tekrar evlenebilmeleri için) kendi kendilerine, üç âdet/üç temizlik süresi beklerler (beklemele-ri gerekir).”¹ âyetinde geçen *قُرُوءٍ*, çok anlamlı bir kelimedir. Bu kelime ergenlik çağına gelmiş bir kadının hem “ay hali” hem “temizlik hali” anlamına gelir. Buna göre boşanan bir kadının, yeniden evlenebilmesi için “üç ay hali” veya “üç temizlik hali” beklemesi gerekir. Bu âyet, boşanan kadının ne kadar beklemesi gerektiğini açıklamaktadır. Bekleme süresi, üç kur’ yani üç ay hali veya üç temizlik süresidir. Kelime her iki anlama da gelmektedir.² Âyette kelimenin hangi anlamı esas alınacaktır? Ay hali anlamı alınırsa farklı, temizlik hali anlamı alınırsa farklı hüküm ortaya çıkacaktır. Nitekim fakihler bu iki anlamdan birini tercih edip farklı hükümler çıkarmışlardır. Sahâbeden Ömer b. Hattab (ö. 23/644), Ali b. Ebî Tâlib (ö. 60/680), Abdullah b. Mes’ûd (ö. 32/652), Ebû Musa el-Eş’arî (ö. 42/662), tabiîn âlimlerinden Mücâhid b. Cebr (ö. 103/721), Dahhâk b. Müzâhim (ö. 105/723), Katâde b. Diâme (ö. 117/735), İkrime b. Abdullah el-Berberî (ö. 105/723), ve İsmail b. Abdurrahman es-Süddî (ö. 127/745), müctehit âlimlerden İmam Ebû Hanîfe (ö. 150/767), İmam Ebû Yusuf (ö. 182/798) ve İmam Muhammed (ö. 189/805), kelimenin “ay hali” anlamını esas almışlardır. Dolayısıyla bu âlimlere göre boşanan bir kadının evlenebilmesi için “üç ay hali” iddet beklemesi

¹ el-Bakara 2/228.

² Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim İbn Kuteybe, *Tefsîrû garîbi'l-Kur'ân*, thk. es-Seyyid Ahmed Sakar (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1978), 86. Ebû Abdillâh Muhammed b. Muhammed el-Kurtubî, *el-Cami' li ahkâmi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed el-Berdûnî - İbrahim İtfayyîş (Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye, 1964), 3/113.

gerekir. Sahâbeden Hz. Aişe (ö. 58/678), Abdullah b. Ömer (ö. 73/693) ve Zeyd b. Sâbit (ö. 45/665), tabiîn âlimlerinden İbn Şihâb ez-Zühri (ö. 124/742) ve Ebân b. Osman (ö. 105/723), müctehitlerden İmam Şafîi (ö. 204/820), kelimenin “üç temizlik halî” anlamını esas almıştır. Dolayısıyla boşanan bir kadının evlenebilmesi için “üç temizlik” süresi beklemesi gerekir.³ Görüldüğü üzere kelimenin anlamı, âyetin anlamına ve içerdiği hükme etki etmektedir. Bu âyette olduğu gibi makalemizde tahlil edeceğimiz Nûr Sûresinin üçüncü âyetinde geçen “nikâh” kelimesi de çok anlamlıdır ve tercih edilecek anlama göre âyetin anlamı ve içerdiği hüküm farklı olacaktır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

En eski dilcilerden biri olan İbn Fâris (ö. 395/1004), *الرَّائِي لَا يَنْكُحُ إِلَّا زَانِيَةً*, *الرَّائِي لَا يَنْكُحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَالرَّائِيَّةُ لَا يَنْكُحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحَرَّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ* fiilinin mastarı olan “nikâh” kelimesinin kök anlamının “vate” yani cinsel ilişki olduğunu, kelimenin “evlenme” anlamına da geldiğini söylemiştir.⁴ Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzi (ö. 597/1271), “nikâh” kelimesinin asıl anlamının, “cinsel ilişki”, mecazî anlamının ise “evlilik sözleşmesi” olduğunu, kelimenin evlilik sözleşmesi anlamında kullanılmasının cinsel ilişkiye vasita olması sebebiyle olduğunu söylemiştir.⁵ Dilbilimci Râgıb el-İsfahanî (ö?) ise “nikâh” kelimesinin asıl anlamının “evlilik sözleşmesi”, mecazî anlamının “cinsel ilişki” olduğunu söylemiştir.⁶ İbn Manzûr (ö. 711/1311) da kelimenin her iki anlamını da zikretmiştir.⁷ “Nikâh” kelimesi sözlük anlamına paralel olarak Kur’ân-ı Kerîm’de evlilik,⁸ cinsel ilişki,⁹ evlilik ve cinsel ilişki,¹⁰ evlilik çağrısı¹¹ ve mehir¹² anlamlarında kullanılmış-

³ Kurtubî, *el-Cami’ li ahkâmi’l-Kur’ân*, 3/113.

⁴ Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ b. Muhammed er-Râzi el-Kazvîni el-Hemedânî, *Mu’cemü Mekâyisi’l-Lüga*, thk. Abdüseselam Muhammed Hârûn (İttihâdü’l-Kitâbi’l-Arab, yy., 2002), 5/383.

⁵ Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî, *Nüzhetü’l-a’yüni’n-nevâzir fi ilmi’l-vücûhi ve’n-nezâir* (Beyrût: 1987), 590.

⁶ Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal Râgıb el-İsfahanî, *el-Müfredât fi garibi’l-Kur’ân* (y.y., ts.) 505.

⁷ Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab* (Beyrût: Dâru Sadr, yy), 2/625. Bk. Muhammed b. Ebî Bekr er-Râzi *Muhtâru’s-sihâ* (İstanbul: Çağrı Yayınları ts.), 683.

⁸ en-Nisâ 4/3.

⁹ el-Bakara 2/230. Fahreddin er-Razî, bu âyetteki nikâh kelimesinin cinsel ilişki anlamında olduğunu söylemiş ve şöyle demiştir: *والنكاح المضاف إلى الزوج هو الوطء لا العقد* “Eşe izafe edilen nikâh kelimesi evlilik akdi değil cinsel ilişki anlamındır.” Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer er-Razî, *Tefsîrû’l-kebîr* (Beyrût: Dâru İhyâü’t-Türâsi’-Arabiyyi, ts.), 1/1399.

¹⁰ en-Nisâ 4/22.

¹¹ en-Nisâ 4/6.

¹² Nûr 24/33.

tır.¹³ Sahâbeden Abdullah b. Abbas'tan (ö. 68/687) Nûr Sûresinin üçüncü âyetindeki “nikâh” kelimesinin “cinsel ilişki” anlamında olduğu rivayet edilmiştir.¹⁴ Müfessir Ebû İshak ez-Zeccâc (ö. 311/923), buna karşı çıkmış “nikâh” kelimesinin “evlenmek” anlama geldiğine ve Kur’ân’da geçen “nikâh” kelimelerinin hep “evlenmek” anlamında olduğu söylemiştir.¹⁵ Hâlbuki Bakara Sûresinin 230. âyetinde geçen “nikâh” kelimesi, “cinsel ilişki” anlamındadır. Şu hadis bunun delilidir: Rifâa adlı sahabînin hanımı Hz. Peygambere gelir, eşinin kendisini kesin olarak boşadığını, sonra Abdurrahman b. Zübeyr (ö. 73/692) ile evlendiğini ancak onunla cinsel birliktelik yaşamadığını söyler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.), “*Sen Rifâa’ya dönmek istiyorsun. Hayır! Evlendiğin eşin, senin balcağından tadıncaya ve sen onun balcağından tadıncaya/cinsel ilişkide bulununcaya kadar önceki eşin ile evlenemezsin.*” demiştir.¹⁶ Bu rivayet, “Eğer erkek, eşini üçüncü defa boşarsa, artık bundan sonra bu erkeğe boşadığı kadınla evlenmesi, bu kadın başka bir erkek ile evlenmedikçe helâl olmaz.” anlamındaki Bakara Sûresinin 230. âyetinde geçen تَنْكِحَ fiilinin evlenme ve cinsel ilişkide bulunma anlamında olduğunu delalet eder ve sadece nikâhın eski eşe dönmesi için yeterli olmadığını, cinsel birlikteliğin de yaşanması gerektiğini ifade eder.¹⁷ Nisa Sûresinin “*Ey müminler! Geçmişte olanlar hariç, artık babalarınızın evlendiği ve cinsel ilişki kurduğu kadınlarla evlenmeyin. Çünkü bu, bir hayâsızlık, öfke gerektiren iğrenç bir eylem ve çok kötü bir yoldur.*” mealindeki 22. âyetinde geçen مَا تَنْكِحَ terkibindeki تَنْكِحَ fiilinin evlenme ve cinsel ilişki anlamını esas alan Hanefî müctehitlere göre babaların evlendiği kadınlar ile yani üvey analarla evlenmeği de, babaların zina ettiği kadınlarla evlenmeyi de haram saymışlardır. Çünkü babanın zina ettiği kadın, oğlun üvey annesi gibi olur ve onunla evlenmesi caiz olmaz. Dolayısıyla bir kimse cinsel ilişki kurduğu kadının usul ve fûru ile evlenemez. Çünkü zina ve şehvetle dokunma ile evlenme yasağı meydana gelir.¹⁸

Fıkıh kitaplarında da “nikâh” kelimesinin her iki anlamına yer verilmi-

¹³ Ebû'l-Ferec, *Nüzhe*, 591-592.

¹⁴ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 12/167-169.

¹⁵ Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî b. Sehl ez-Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbühu* (Beyrût: 1988), 4/29.

¹⁶ Buhârî, “Şahâdat”, 3; Müslim, “Nikâh”, 111. Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *es-Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), “Nikâh”, 43.

¹⁷ فَانْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ; Bk. Muhammed b. el-Emîn b. Muhammed eş-Şenkîfî, *Edvâü'l-beân fi'izâhi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân* (Beyrût: Daru'l-Fikri, 1995), 5/420.

¹⁸ Bk. Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâi'us-sanâi' fi tertîbi's-şerâi'* (Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-Arabiyyi, 1982), 2/260-261. Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/103. Şenkîfî, *Edvâü'l-beyân*, 1/230.

tir. Mesela Hanefî fıkıh âlimi el-Haskefî (ö. 1088/1677), “nikâh” kelimesine şu anlamı vermiştir: *هُوَ حَقِيقَةٌ فِي الْوَطْءِ مَجَازٌ فِي الْعَقْدِ* “Nikâh, cinsel ilişkide hakikat, evlilik akdinde mecaz anlamdadır.”¹⁹ Hanefî fıkıh âlimi el-Kâsânî (ö. 587/1191) de, *اسْمُ النِّكَاحِ يَفْعُ عَلَى الْعَقْدِ وَالْوَطْءِ جَمِيعًا*, “Nikâh ismi, evlilik akdi ve cinsel ilişkiyi birlikte ifade eder.” demiştir.²⁰

Nikâh kelimesi hadislerde de “cinsel ilişki” ve “evlilik” anlamında kullanılmıştır. Mesela Bakara Sûresinin 222. âyeti bağlamında sorulan bir soru üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.)’in verdiği cevap ile ilgili, sahâbeden Enes b. Malik (ö. 93/711)’ten yapılan iki rivayetten birinde “nikâh”, diğerrinde “cimâ” kelimesi kullanılmıştır. Rivayetler şöyledir:

*اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ “Âdet halinde olan eşinize cinsel ilişki hariç her şeyi yapabilirsiniz yani faydalanabilirsiniz.”*²¹ *اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا الْجَمَاعَ “Âdet halinde olan eşinize cinsel ilişki hariç her şeyi yapabilirsiniz yani faydalanabilirsiniz.”*²² Bu iki rivayette “nikâh” ve “cimâ” yani cinsel ilişki eş anlamda kullanılmıştır. *فَصَلُّ مَا بَيْنَ الْحَرَامِ وَالْخَلَالِ الْأَدْفُ وَالصَّوْتُ فِي النِّكَاحِ “Helâl olan nikâh ile haram olan nikâhı birbirinden ayıran şey, nikâhı sözlü olarak ve def çalarak ilan etmektir.”*²³ Bu rivayette geçen “nikâh” kelimesi ise “evlilik akdi” anlamında kullanılmıştır.

Bir fıkıh terimi olarak “nikâh” kelimesi, aralarında evlenme engeli bulunmayan bir kadın ile bir erkeğin nesillerinin devamını sağlamak ve cinsel arzularını meşru olarak gidermek ve birlikte yaşamak için en az iki tanığın huzurunda tarafların irade beyanları ile gerçekleştirilen ve karşılıklı hak ve sorumluluk yükleyen medenî bir sözleşmedir. Nikâh akdi; hısımlık akrabalığı, nesep, miras, mehir ve nafaka gibi hukukî sonuçlar doğurur.²⁴

2. ÂYETİN ANLAMLI

Nûr Sûresinin üçüncü âyetinin anlamı ve içerdiği hüküm, “nikâh” kelimesine verilecek anlama göre değişecektir.

1. Âyetteki nikâh kelimesine “cinsel ilişki” anlamı verildiği zaman âyetin anlamı şöyle olur:

“Zina eden erkek ancak zina eden veya Allah’a ortak koşan bir kadınla cinsel ilişkide bulunur. Zina eden bir kadınla da ancak zina eden veya Allah’a ortak koşan bir erkek ile cinsel ilişkide bulunur. Bu, yani zina ise müminlere haram kılınmıştır.”

¹⁹ Alâüddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed ed-Dîmaşkî el-Haskefî, *ed-Dürri’l-muh-târ* (Beyrût: Dâru’l-Fikr, 1386), 3/5.

²⁰ Kâsânî, *Bedâi’us-sanâi’ fi tertibi’ş-şerâi’*, 2/271.

²¹ Müslim, “Hayz”, 16.

²² İbn Mâce, “Taharet”, 125.

²³ Nesâî, “Nikâh”, 72.

²⁴ Bk. İsmail Karagöz, *Sorumluluk ve Sorunları Açısından Aile ve Gençlik* (Ankara: TDV Yayınları, 2018), 12-32.

Sahâbeden Abdullah b. Abbas, tabiîn müfessirlerinden İkrime b. Abdullah el-Berberî, Mücâhid b. Cebr ve Sa'îd b. Cübeyr (ö. 93/713), Dahhâk b. Müzâhim, Mekhûl b. Ebû Müslim (ö. 112/730), Mukâtil b. Süleyman (ö. 150/767) âyetteki “nikâh” kelimesine bu anlamı vermiş,²⁵ tefsir ve tarih âlimi Taberî (ö. 310/923) ve hadis ve fıkıh âlimi Ebû Bekir Muhammed b. Abdullah ibn Arabî (ö. 543/1148) bu görüşü tercih etmiş ve bu anlamın sahih olduğunu söylemiştir.²⁶ Bu anlama göre âyette zina haram kılınmaktadır.

Abdullah b. Abbas, anlamaya çalıştığımız âyetin ilk iki cümlesini şöyle açıklamıştır: Kible ehlinde yani Müslümanlardan zina eden bir erkek ancak kible ehlinde zinakâr bir kadın ile veya müşrik bir kadın ile zina eder. Kible ehlinde zina eden bir kadın ancak kible ehlinde zinakâr bir erkek ile veya müşrik bir erkek ile zina eder.²⁷ Abdullah b. Abbas, bu yorumu ile âyette geçen “nikâh” kelimesinin “evlilik” anlamında değil, “cinsel ilişki” anlamında olduğunu açıklamış olmaktadır. Bu yoruma göre âyetin anlamı, “Zina eden erkek ancak zina eden veya Allah’a ortak koşan bir kadınla zina eder. Zina eden bir kadınla da ancak zina eden veya Allah’a ortak koşan bir erkek ile zina eder.”

Zinakâr erkek ve zinakâr kadın zina yaparken birlikte aynı çirkin fiili işlemektedir. Nikâh kelimesini “evlenme” değil de “cinsel ilişki” olarak alan bu yoruma göre, âyette bir olgu tespit edilmekte, sonra da zinanın haram olduğu bildirilmektedir. Tabiînden Sa'îd b. Cübeyr, *لَا يَنْكُحُ الزَّانِيَةَ إِلَّا بِزَانِيَةٍ* cümlesini *لَيْسَ بِالنِّكَاحِ الْحَلَالِ وَلَكِنَّهُ السِّفَاحُ* “Helâl nikâh değil, fakat bu zinadır.” şeklinde açıklamıştır.²⁸

Müfessir el-Ferrâ' (ö. 207/822), âyetin *لَا يَنْكُحُ الزَّانِيَةَ إِلَّا زَانِيَةً* cümlesini, *لَا يَنْكُحُ الزَّانِيَةَ إِلَّا بِزَانِيَةٍ* şeklinde tefsir etmiş ve *لَا يَنْكُحُ* cümlesini *لَا يَنْكُحُ* şeklinde tefsir ederek “nikâh” kelimesinin “cinsel ilişki” anlamını esas almış ve *وَحُرْمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ* cümlesinde geçen *ذَلِكَ* işaret ismini “zina” olarak açıklamıştır.²⁹

Müfessir Ebû Hayyân (ö. 745/1344), tefsirinde *لَا يَنْكُحُ* cümlesini *لَا يَطَأُ* “cinsel ilişkide bulunmaz” şeklinde açıklamış ve *النِّكَاحُ بِمَعْنَى الْجِمَاعِ* “Nikâh,

²⁵ Bk. Ebû Cafer en-Nehhâs, *Me'âni'l-Kur'ân* thk. Muhammed Ali es-Sâbûnî (Mekke: Câmia'tü Ümmî'l-Kurâ, 1409), 4/498; Abdürrezzak b. Hemmam es-Sana'ânî, *Tefsîrû'l-Kur'ân*, thk. Mustafa Müslim Muhammed (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1410), 2/51.

²⁶ Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 12/167-169; Şenkîtî, *Edvâü'l-beyân*, 5/420.

²⁷ الزاني من أهل القبلة لا يزني إلا بزانية من أهل القبلة أو مشركة والزانية من أهل القبلة لا تزني إلا بزانية من أهل القبلة أو مشركة Bk. Ebû Cafer en-Nehhâs, *Me'âni'l-Kur'ân*, 4/498. Bk. Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, *el-Bahru'l-muhîr* (Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2001), 6/395.

²⁸ Ebû Muhammed Abdurrahman İbn Ebî Hâtim, *Tefsîr* (yy., el-Mektebetü'l-Asriyye, ts.), 8/2522.

²⁹ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyâd b. Abdillâh el-Absî el-Ferrâ, *Me'âni'l-Kur'ân* (yy., ts.) 303.

cinsel ilişki anlamındadır” ve وَبَيَّنَّ الرَّسُولُ أَنَّهُ بِمَعْنَى الْوَطْءِ Hz. Peygamber (s.a.s.) nikâh kelimesinin cinsel ilişki anlamında olduğunu beyan etti.” demiştir.³⁰

Âyete geçen “nikâh” kelimesine “cinsel ilişki” anlamı vermek; âyetin başı, sonu, öncesi ve sonrasındaki âyetlere ve Kur’ân bütünlüğüne uygun düşmektedir. Ayrıca âyetin konusu, evlilik değil, zina etmenin haramlığıdır. Âyetin bağlamı yani öncesinde zinanın, sonrasında zina suçu isnadının yasaklanmış olması, âyetteki “nikâh” kelimesinin “cinsel ilişki” anlamında olduğuna delalet eder.

2. Âyette nikâh kelimesine “evlenme” anlamı verildiği zaman âyetin anlamı şöyle olur:

“Zina eden erkek ancak zina eden veya Allah’a ortak koşan bir kadınla evlenir. Zina eden bir kadınla da ancak zina eden veya Allah’a ortak koşan bir erkek evlenir. Bu yani zinakâr müşrikler ile evlenmek, müminlere haram kılınmıştır.”

Türkçe meal hazırlayanlar genellikle “nikâh” kelimesinin “evlenme” anlamını tercih etmişlerdir. Şu örnekleri verebiliriz:

“Zina eden bir erkek, zina eden veya müşrik olan bir kadından başkası ile zina eden bir kadın da zina eden veya müşrik olan bir erkekten başkasıyla evlenemez. Bu, bütün müminlere haramdır.”³¹

“Zina eden erkek, ancak zina eden bir kadınla veya Allah’a ortak koşan bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadın da ancak zina eden bir kadın da zina eden bir erkekle veya Allah’a ortak koşan bir kadınla evlenebilir Bu, müminlere haramdır.”³²

“Zinakâr erkek, ancak kendisi gibi zinakâr veya müşrik bir kadınla evlenebilir. Zinakâr kadın da ancak zinakâr veya müşrik bir erkekle evlenir. Bu tür bir evlilik, müminlere haram kılınmıştır.”³³

“Zina eden erkek, ancak zinakâr veya müşrik bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadınla da ancak zinakâr veya müşrik bir erkekle evlenir. Bu, müminlere haram kılınmıştır.”³⁴

“Zinakâr bir erkek, zinakâr veya müşrik bir kadınla evlenir. Zinakâr olan kadın da zinakâr veya müşrik bir erkekle evlenir. Bu tür bir evlilik (namuslu bir erkek ve kadının, fuhşu meslek edinen kadın ve erkekle evlenmeleri) müminlere haram kılınmıştır.”³⁵

³⁰ Ebû Hayyân, *el-Bahrü'l-muhit*, 6/395.

³¹ Talat Koçyiğit, *Kur’ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli* (Ankara: Kılıç Kitap Evi, ts.)

³² Celal Yıldırım, *Kur’ân-ı Kerim Meâl ve Tefsiri* (İstanbul: Türccüman Yayınları, 1982), bk. Celal Yıldırım dipnotta âyetin mensuh olduğunu söylemiştir.

³³ Mustafa Öztürk, *Kur’ân-ı Kerim Meali, Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri* (İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2011), Öztürk dipnotta “Bu âyet, hukuki bir normdan ziyade, ahlâkî bir hükme işaret etmektedir.” demiştir.

³⁴ *Kur’ân-ı Kerim ve Meâli*, Hayrettin Karaman vd. (Ankara: DİB Yayınları, 2015).

³⁵ *Yüce Kur’ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli*, Abdülkadir Şener vd. (İzmir: 2009),

“Zina erkek, ancak zina eden veya putperest bir kadınla evlenebilir. Zina eden kadın da ancak zina eden veya putperest bir erkekle evlenebilir. Bu, müminlere haram kılınmıştır.”³⁶

Meal hazırlayanların “nikâh” kelimesinin “evlenme” anlamını tercih etmelerinde bu kelimenin Türkçeye bu anlam ile girmesinin etkisi olduğunu düşünüyorum. Tıpkı “ihsan” kelimesinin (b) ve (ilâ) edatı ile kullanımı ile yani “iyilik etmek ve iyi davranmak” anlamının girmesi gibi. “İhsan” kelimesine meallerde genellikle bu anlam verilmiş ve kelimenin “iyi iş yapmak” ve “salih amelleri en iyi bir şekilde yapmak” anlamı çoğunlukla göz ardı edilmiştir.³⁷

Âyetteki “nikâh” kelimesini “evlilik” anlamına aldığımız zaman, bir Müslümanın müşrik bir insan ile evlenebileceği hükmü çıkmaktadır. Bu takdirde âyet, Bakara Sûresinin 221 ve Mümtehine Sûresinin 10’uncu âyeti ile çelişmektedir.³⁸ Çünkü bu âyetlerde bir Müslümanın müşrik bir insanla evlenmesi yasaklanmaktadır. Ayrıca nikâh kelimesine evlenme anlamı verildiği zaman âyetin “Bu yani evlilik müminlere haram kılındı.” anlamındaki son cümlesi ile “Zina eden bir erkek ancak zina eden veya müşrik olan bir kadınla evlenir. Zina eden bir kadınla da ancak zina eden veya müşrik olan bir erkek evlenir.” anlamındaki ilk iki cümlesi çelişmiş olmaktadır. Hâlbuki Kur’ân’da çelişki yoktur.

İslâm’ın ilk yıllarında evliliklerde Müslüman veya müşrik ayrımı yapılmıyordu. Çünkü bu konuda bir hüküm gelmemişti. Diğer taraftan bir erkek Müslüman oluyor fakat hanımı Müslüman olmuyor veya bir kadın Müslüman oluyor kocası Müslüman olmuyordu. Bu durum böyle devam etti. Nihayet, “İman etmedikleri sürece Allah’a ortak koşan kadınlarla evlenmeyin.”³⁹

“İman etmedikleri sürece Allah’a ortak koşan erkeklerle kadınlarınızı evlendirmeyin.”⁴⁰ “Müslüman hanımlar kâfirlere helâl değillerdir, kâfirler de Müslüman hanımlara helâl olmazlar.”⁴¹ anlamındaki âyetlerle bir Müs-

Adı geçenler, dipnotta “Âyet zina edenlerle evlenme konusunda kesin bir hükmü değil, sosyolojik ve psikolojik bir durumu ortaya koymaktadır.” demektedirler. Hâlbuki âyetin zahiri açık hüküm içermektedir.

³⁶ Kur’ân-ı Kerim ve Meâli, Mehmet Nuri Yılmaz (Ankara: Moro Yayıncılık, 2000).

³⁷ Mesela bk. Bakara Sûresinin 195’inci âyetindeki أَحْسِنُوا fiiline. Kur’ân-ı Kerim ve Yüce Meali, Süleyman Ateş (Ankara: Kılıç Kitabevi, 1980); Kur’ân-ı Kerim’in Türkçe Anlamı, Ömer Dumlu - Elmalı Hüseyin (İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayını, 2001); Kur’ân-ı Kerim Meâli, Halil Altuntaş - Şahin Muzaffer (Ankara: DİB Yayınları, 2002). Adı geçenler, meallerinde “iyilik edin” anlamını vermişlerdir.

³⁸ Şenkîti, Edvâü’l-beyân, 5/420.

³⁹ وَلَا تَتَّخُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا. el-Bakara 2/221.

⁴⁰ وَلَا تَتَّخُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا. el-Bakara 2/221.

⁴¹ لَا هُنَّ جُلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَجُلُونَ لَهُنَّ. el-Mümtehine 60/10.

lüman erkeğin müşrik ve kâfir kadınlarla, bir Müslüman kadının da müşrik ve kâfir erkeklerle evlenmesi yasak edildi. “*Mümin kadınlardan iffetli olanlar ile daha önce kendilerine kitap verilenlerden iffetli kadınlarla mehirlerini vermeniz kaydıyla evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir.*”⁴² anlamındaki âyet ile bir Müslüman erkeğin iffetli Hristiyan ve Yahudi kadınlar ile evlenebileceği bildirildi. Müslüman hanımların ise yukarıdaki âyetlerin hükmü gereğince ancak Müslüman bir erkekle evlenebileceği hükmü baki kaldı. Müfessir Fahreddîn er-Râzî (ö. 606/1210), bu âyetin tefsirinde “Cümle zahirde haber olsa da maksat, yasaklamak olup cümle, “Zina eden her kişinin ancak zinakâr bir kadınla evlenmesi gerekir anlamındadır, bu ise müminlere haram kılınmıştır, bu hüküm, İslâm’ın ilk yıllarında idi” demiştir.⁴³

3. ÂYETİN NÜZUL SEBEBİ

Tefsir ve hadis kitaplarında âyetin farklı nüzul sebepleri zikredilmiştir:

1. Müşriklerin hapsederek veya bağlayarak Medine’ye hicret etmelerine izin vermedikleri Müslümanları birer ikişer Mekke’den Medine’ye kaçıran Mersed b. Ebû Mersed (ö. 3/625) adında bir Müslüman’ın, Mekke’de Anak adında fahişe bir dostu vardır. Bir gün gizlice Mekke’ye gittiğinde gece Anak ile karşılaşır ve Anak, Mersed’i evine davet eder. Mersed, “zinanın haram olduğunu söyler” ve kadının davetini kabul etmez. Bunun üzerine kadın, Mersed’i Mekkelilere ihbar eder. Mersed Mekke’den kaçıp Medine’ye gelir, başından geçenleri Hz. Peygambere anlatır ve Anak ile evlenebilir miyim? Diye sorar. Hz. Peygamber (s.a.s.) cevap vermez. Nihayet bu âyet iner.”⁴⁴

2. Hz. Muhammed (s.a.s.) peygamberlikle görevlendirildiği zaman Medine’de dokuz kadar genelev varmış ve buralarda müşrik kadınlar çalışmış. Bu kadınlardan bazıları fakir Müslümanlara evlilik teklif eder ve kabul ederlerse nafakalarını taahhüt ederlermiş. Kendilerine evlilik teklif edilen Müslümanlar, Resûlullah’tan bu kadınlarla evlenme izni istemişler, bunun üzerine bu âyet inmiştir.⁴⁵

⁴² وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ الْمُحْصَنَاتِ وَلَا مُنْجِدِينَ وَلَا مُنْجِدِينَ el-Mâide 5/5.

⁴³ وإن كان خيراً في الظاهر ، لكن المراد النهي ، والمعنى أن كل من كان زانياً فلا ينبغي أن ينكح إلا زانية Râzî, *Tefsîru’l-kebîr*; 1/3269.

⁴⁴ Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *es-Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), “Tefsîr”, 25; Ebû’l-Leys İmâmü’l-hüdâ Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhîm es-Semerkindî, *Bahru’l-ulûm*, thk. Mahmûd Mataracı (Beyrût: Dâru’l-fîkr, ts.), 2/495-496. Şenkîtî, *Edvâü’l-beyân*, 5/420.

⁴⁵ Bk. Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî, *Câmi’u’l-beyân an te’vîli âyi’l-Kur’ân* (Beyrût: Müessesetü’r-Risâle, 2000), 19/96-100; Ebû’l-Hasen Alâüddîn Alî b. Muhammed b. İbrâhîm el-Hâzin el-Bağdâdî, *Lübâbü’t-te’vîl fi me’âni’t-tenzil* (Beyrût; Dâru’n-Neşr, 1979), 5/47. Hamdi Yazır,

3. Fakir bir Müslüman, temel ihtiyaçlarını karşılaması için fahişe bir kadın ile evlenmek ister. Bunun üzerine bu âyet iner.⁴⁶ Hz. Peygamber bu tür evliliğe cevaz vermez.

4. ÂYETİN İÇERDİĞİ HÜKÜMLER

4.1. Zina Haramdır.

“Zina”, aralarında evlilik bağı bulunmayan bir kadın ile bir erkeğin cinsel ilişkide bulunmasıdır. İslâm öncesi dönemde cinsel ilişkiye, ücret karşılığı yapılırsa “biğâ”, aşk için yapılırsa “zina” denirdi ve her iki çeşit ilişki için herhangi bir ceza, yaptırım yoktu. İslâm dini geldi, zinayı yasakladı, ahlâksızlık ve büyük günah saydı, dünyada had cezası getirdi⁴⁷ ve âhiretteki cezasının cehennem olduğunu bildirdi.⁴⁸ Çünkü zina, aile kurumunu kökünden sarsan, insandaki namus ve iffet duygusunu rencide eden, ahlâksızlığın yaygınlaşmasına neden olan ve iman ile bağdaşmayan ahlâk ve edep dışı bir eylemdir. Kur’ân-ı Kerîm’de, “Zinaya yaklaşmayın, çünkü zina bir hayâsızlıktır; o ne kötü bir yoldur.”⁴⁹ denilerek zinanın çirkinliği ve kaçınılması gerektiğine vurgu yapılmış, cennetin varisleri olan müminlerin ırzlarını korudukları bildirilmiştir.⁵⁰ Zina etmemek, iffeti ve namusu korumak Müslüman’ın temel niteliklerinden biridir.⁵¹ Yüce Rabbimiz, “Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar.”⁵² “Mümin kadınlara söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar.”⁵³ âyetleriyle zinaya vasıta olacak yolların kapatılmasını istemektedir. Peygamberimiz (s.a.s.), “Zina eden kimse zina ettiği zaman mümin olarak zina etmez.”⁵⁴ “İnsan zina ettiği zaman iman, bu kimseden ayrılır ve başının üstünde bir gölgelik gibi durur. Kişi bu işten uzaklaşınca iman geri döner.”⁵⁵ buyurarak zinanın iman ile bağdaşmayacağına dikkatimizi çekmiş, “Âdemoğluna zinadan nasibi yazılmıştır; bu kendisine mutlaka ulaş-

Hak Dinî Kur’ân Dili Türkçe Meallî Tefsir (İstanbul: Eser Kitabevi, 1971), 24/3 âyetinin tefsiri; Tirmizî, “Tefsir”, 25.

⁴⁶ Bk. el-Ferrâ, *Meânî’l-Kur’ân*, 3/303; Kurtubî, *el-Câmi’li ahkâmî’l-Kur’ân*, 12/167-170.

⁴⁷ Nûr 24/2.

⁴⁸ el-Furkân 25/68-69; Tirmizî, “Îmân”, 11.

⁴⁹ وَلَا تَقْرُبُوا الزُّنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا; el-İsrâ 17/32.

⁵⁰ el-Mü’minûn 23/5.

⁵¹ el-Ahzâb 33/35.

⁵² قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ بَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ; Nûr 24/30.

⁵³ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ بَعْضُنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ; Nûr 24/31.

⁵⁴ لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ; Ebü’l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *el-Câmiu’s-sahîh* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), “Îmân”, 100.

⁵⁵ إِذَا زُنِيَ الْعَبْدُ خَرَجَ مِنْهُ الْإِيمَانُ فَكَانَ فَوْقَ رَأْسِهِ كَالطَّلَةِ فَإِذَا خَرَجَ مِنْ ذَلِكَ الْعَمَلِ عَادَ إِلَيْهِ الْإِيمَانُ; Tirmizî, “Îmân”, “Tevbe”, 11.

caktır. Gözlerin zinası şehvetle bakmak, kulakların zinası zina ile ilgili sözleri dinlemek, dilin zinası zina ile ilgili sözleri konuşmak, ellerin zinası tutmak, ayakların zinası bu yolda adım atmaktır. Kalp zinayı ister ve temenni eder, cinsel organ ise bunu doğrular veya yalanlar.”⁵⁶ hadisiyle de zinaya vasıta olan her türlü söz eylem ve davranışı yasaklamıştır.

4.2. Allah’a Şirk Koşmak Haramdır.

“Şirk”, Allah’a ortak koşmak, Allah’ın dışında ilah kabul etmektir. İslâm, her çeşit şirki haram kılmış, en büyük zulüm⁵⁷ ve en büyük günah saymıştır.⁵⁸ “Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın.”⁵⁹ buyuran yüce Rabbimiz, müşrik olarak ölen kimseyi ahirette asla bağışlamayacağını bildirmiş⁶⁰ ve “Kim Allah’a ortak koşarsa artık Allah ona cenneti muhakkak haram kılmıştır. Onun barınağı da ateştir.”⁶¹ buyurmuştur. Âyetin içeriğinden zinakâr erkek ve kadının yerildiği gibi müşrik erkek ve kadının da yerildiği anlaşılmaktadır.

4.3. Zina Eden ile Evlenilebilir mi?

Zina eden bir kadınla veya zina eden bir erkekle evlenmek mubah mıdır? Âyetteki “nikâh” kelimesi, “evlenmek” anlamında ise âyetin zahirinden, mümin bir erkeğin zinakâr bir kadınla, mümin bir kadının zinakâr bir erkekle evlenmesi haram olur. Bu bağlamda İslâm bilginleri âyeti farklı yorumlamışlardır. Bu yorumları şöyle özetleyebiliriz:

(a) Âyette nikâhın hükmü değil, zinanın kötülüğü açıklanmakta ve bunun Müslümanlara haram olduğu bildirilmektedir.⁶² Âyette zinanın haramlığı, evlilik akdini de çağrıştıran cinsel ilişki anlamındaki “nikâh” kelimesi ile ifade edilmiştir.⁶³ Bu yorum, âyetin zahiri ile örtüşmemektedir. Çünkü âyette “zinakâr ile evlenmeyin” diye açık bir hüküm olmadığı gibi -nikâh kelimesi evlilik anlamında ise- “zina eden erkek ancak zina eden kadın ile evlenir” denilmektedir.

(b) Âyette zina eden erkek ile zina eden kadından maksat, had cezası uygulanmış erkekler ve kadınlardır. Buna göre had cezası uygulanmış bir

⁵⁶ كَتَبَ عَلَى ابْنِ آدَمَ نَصِيْبَهُ مِنَ الرِّزْقِ مُذْرِكٌ ذَلِكَ لَا مَحَالَةَ فَالْعَيْنَانِ زَنَاهُمَا النَّظْرُ وَالْأَذْنَانِ زَنَاهُمَا الْإِسْتِمَاعُ وَاللِّسَانُ زَنَاهُ الْكَلَامُ وَالْيَدُ زَنَاهَا الْبَطْشُ وَالرَّجُلُ زَنَاهَا الْخَطَا وَالْقَلْبُ يَهْوَى وَيَتَمَنَّى وَيُصَدِّقُ ذَلِكَ الْفَرْجُ وَيَكْذِبُهُ Müslim, “Kader”, 20.

⁵⁷ Lokmân 31/13.

⁵⁸ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu‘fi el-Buhârî, *el-Câmi‘u’s-sahîh* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), “Edeb”, 6; el-Müslim, “İmân”, 38.

⁵⁹ وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا en-Nisâ 4/36.

⁶⁰ en-Nisâ 4/48, 116.

⁶¹ إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ el-Mâide 5/72.

⁶² Şenkîfî, *Edvâi‘l-beyân*, 5/419.

⁶³ Ebû Hayyân, *el-Bahru‘l-muhîr* 6/395.

erkek, ancak kendisi gibi had cezası uygulanmış bir kadınla evlenebilir. Sahâbeden Ebû Hüreyre (ö. 58/678), tabiîn âlimlerinden Hasan el-Basrî (ö. 110/728) ve İbrahim en-Nehaî (ö. 96/714) bu görüştedir.⁶⁴ Bu görüşe delil olarak *لَا يُنْكَحُ الرَّأْيِي الْمَجْنُونُ إِلَّا مِثْلَهُ* “Had cezası uygulanmış zinakâr ancak kendisi gibi had cezası uygulanmış bir zinakâr ile evlenebilir” rivayeti zikredilmiştir.⁶⁵ Had cezası uygulanmış zinakâr bir erkek, iffetli bir kadınla evlenmiş Hz. Ali bu nikâhı feshetmiştir. Ebû Bekir ibn Arabî bu görüşün isabetli olmadığını söylemiştir.⁶⁶

(c) İffetli mümin bir erkek zina eden mümin bir kadınla, iffetli mümin bir kadın da zina eden bir mümin erkek ile evlenemez, evlenirse evlilik akdi feshedilir. Sahâbeden Hz. Aişe, Abdullah b. Mes’ûd ve Berâ b. Âzib (ö. 71/690), âyetin bu hükmü ifade ettiğini söylemiştir. Bir Müslüman Ümmü Mehzul isimli zinakâr bir kadınla evlenmek ister, Hz. Peygambere sorar, Hz. Peygamber (s.a.s.), kendisine anlamaya çalıştığımız âyeti okur ve izin vermez.⁶⁷

Hanefî, Şafî, Malikî ve Hanbelî mezhebi imamlarının da bulunduğu fakihlerin çoğunluğu, bu görüşe katılmamışlardır. Nitekim Hz. Ebû Bekir’in (ö. 13/634) zamanında mümin bir erkek mümin bir kadınla zina eder. Hz. Ebû Bekir kendisine had cezası uygular, sonra da bunları birbiriyle evlendirir. Abdullah b. Abbas, bunun evveli zina, sonu nikâhtır demiştir. Dolayısıyla zinakâr birisi ile evlenmek uygun olmamakla beraber bu kimse ile kıyılan nikâh geçerlidir. Aynı şekilde bir insan zina etse büyük günah işlemiş olmakla birlikte nikâhı düşmez.⁶⁸ Ayrıca zina etmiş ancak bu günahına tövbe etmiş ve nefsinin ıslah etmiş bir mümine zinakâr denilemez, dolayısıyla bu kimselerle nikâh kısımlabilir.⁶⁹

(ç) Medineli fakihlerden biri olan Saîd b. Müseyyeb (ö. 94/713), âyetin hükmünün, “*Aranızdaki bekârları evlendirin.*”⁷⁰ âyeti ile neshedildiğini yani hükmünün kaldırıldığını söylemiştir.⁷¹ İmam Şafî bu görüşü tercih

⁶⁴ Bk. Ebû Cafer en-Nehhâs, *Me’âni’l-Kur’ân*, 4/498. Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân*, 12/167-170.

⁶⁵ Süleyman b. el-Eş’âs Ebû Dâvûd, *es-Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), “Nikâh”5; Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Süyûtî, *ed-Dürri’l-Mensûr* (Mısır: Dûru Hicr, yy.) 10/628. Ebû Hayyan, *el-Bahru’l-muhîd*. 6/395.

⁶⁶ Bk. Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân*, 12/167-170.

⁶⁷ Bk. Nesâî, “Nikâh”, 12.

⁶⁸ Şenkîfî, *Edvâü’l-beyân*, 5/426.

⁶⁹ Bk. el-Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân*, 12/167-170; Şenkîfî, *Edvâü’l-beyân*, 5/426.

⁷⁰ وَأَنْكَحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ ; Nûr 24/32.

⁷¹ Bk. Ebû Cafer en-Nehhâs, *Me’âni’l-Kur’ân*, 4/499. Ebû’l-Fidâ’ İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav’ b. Kesîr el-Kaysî el-Kuşeyrî el-Busrâvî ed-Dımaşkî eş-Şafî, *Tefsîrû’l-Kur’âni’l-Azîm*, thk. Sami b. Muhammed Selame (Dâru Tayyibe, yy., 1999), 6/13.

etmiştir.⁷² Ancak sûrenin ilk âyetindeki “*Onu farz kıldık.*” cümlesi bu sûrede mensuh bir âyetin bulunmadığını ifade eder.⁷³ Şâfiî, Malikî ve Hanbelî fıkıh usulünde “has” olan lafız, “âmm” olan lafzı neshetmez. 32. âyet “has”, 3. âyet “âmm” lafızdır.⁷⁴ Dolayısıyla 32. âyet, 3. âyeti neshetmez. Bakara ve Mümtehine sûreleri gibi Nûr Sûresi de Medine’de nazil olmuştur. Medine’de bir Müslümanın bir müşrik ile evlenmesine izin verilip sonra bu iznin kaldırıldığına dair âyet ve hadislerde herhangi bir delili yoktur.⁷⁵

(d) İslâm bilginlerinin bir kısmına göre âyetteki haram kılma, müminleri zina edenler ile evlenmekten sakındırıp korkutmak içindir.⁷⁶ Çünkü Kur’ân’da zinakârlarla evlenip birlikte yaşamak şöyle dursun günahkârlarla bile birlikte oturmak yasaklanmıştır.⁷⁷ Bu sebeptendir ki iffetli müminler ancak kendileri gibi iffetli kadınlarla, iffetli kadınlar da ancak kendileri gibi iffetli erkeklerle evlenmek isterler. İffetli müminler, zinakârla evlenmek istemezler, çünkü zina eden kadından nefret ederler, onlarla nikâha tenezül etmezler. Erkeğin iffetsizliği, iffetsiz kadına düşmesine sebep olduğu gibi, nikâhlayacağı kadının da iffetsiz olmasına sebep olur. Bu inceliğe âyette erkek, kadından önce zikredilerek dikkat çekilmiştir. Hâlbuki âyette “*Zinakârlarla evlenmek müminlere haram kılınmıştır.*” buyrulurken kesin hüküm bildirilmiştir. Dolayısıyla âyetin sadece sakındırmaya yönelik olduğunu ve haramlık ifade etmediğini söylemek, âyetin zahirine ters düşer.

(e) Âyette evlenilmesi haram kılınanlar, fahişeliği meslek edinmiş ve yaşam biçimi haline getirmiş, dolayısıyla zinanın haramlığını göz ardı etmiş veya hafife almış kadın ve erkeklerdir.⁷⁸ Âyette üç grup söz konusudur:

(1) Müşrikler. Müşrik erkek ve müşrik kadın ile evlenmek kesinlikle haramdır.⁷⁹

(2) Zinayı helâl kabul edip hafife alanlar. Haramlığı âyet ve sahih bir hadis ile belirlenmiş olan bir haramı helâl kabul etmek veya hafife almak inkârdır. Dolayısıyla bunlarla evlenilmesi müşrik ile evlenmek gibi haramdır. Bu sebeple olmalı ki tefsir etmeye çalıştığımız âyette zina eden erkek ve kadın, müşrik erkek ve kadına denk tutulmuş ve “*Bu, müminlere haram kılınmıştır.*” buyrulmuştur. Âyet, bu iki kısmın nikâhının haram oluşuna delildir. Ancak gerçekten tövbe etmiş, iman edip zinayı terk etmiş olanlar

⁷² İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*, 6/13.

⁷³ Bk. Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Nûr 24/3.

⁷⁴ Şenkîti, *Edvâü'l-beyân*, 5/425.

⁷⁵ Şenkîti, *Edvâü'l-beyân*, 5/418.

⁷⁶ Şenkîti, *Edvâü'l-beyân*, 5/417.

⁷⁷ Bk. en-Nisâ 4/140.

⁷⁸ Bk. el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 12/167-170.

⁷⁹ Bk. el-Bakara 2/221.

müminlerdir, müminlerle evlenilebilir.

(3) Zinanın haram olduğunu kabul ettiği ve haramlığını hafife almadığı halde nefesine yenik düştüğü veya kandırıldığı için zina edenler. Bu kimse-ler büyük günah işlemiş ve fasık olmuşlardır, ancak müminlerdir.⁸⁰ Âyetin evlenmeyi haram kılmasının, bu kısmı içine alıp almadığı hususunda ihtilaf edilmiştir.

1. Aralarında sahâbeden Abdullah b. Ömer ve Cabir b. Zeyd (ö. 93/711), tabiîn âlimlerinden Tâvûs b. Keysân (ö. 106/725), Atâ b. Dinâr (ö. 126/744), müctehitlerden Malik b. Enes (ö. 179/795) başta olmak üzere sahâbî ve tabiînden bilginlerin çoğunluğu ve Hanefî müctehitler, zina edenlerle evlenmeyi caiz görmüşlerdir. Zinanın nikâhı feshetmediğine şu hadisi delili olarak zikretmişlerdir.⁸¹ “*Kadınların haklarını ihlal etmekten sakının. Çünkü siz onları Allah’ın emaneti olarak aldınız, ırzlarını Allah’ın sözüyle helâl edindiniz. Sizin onlar üzerindeki hakkınız, onların ırzınızı hiç kimseye çiğnetmemeleridir. Eğer bunu yaparlarsa bu takdirde onlara zarar vermeden hafifçe vurabilirsiniz. Onların sizin üzerinizdeki hakları, onların yeme ve içme, giyim ve kuşamlarını iyi yapmanızdır.*”⁸²

2. Sahâbeden Hz. Aişe, Abdullah b. Mes’ud ve Berâ b. Âzib tabiîn âlimlerinden Hasan el-Basrî ve Katâde b. Diâme, müctehit imamlardan Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) zina eden biri ile evlenmeyi caiz görmemişlerdir.⁸³ Zina eden ile evlenmeyi caiz görmeyenler bu âyet ile Mâide Sûresinin 5 ve Nisâ Sûresinin 25. âyetini delil almışlardır. Mâide Sûresinin 5. âyetinde, “*İffetli olmak, zina etmemek ve gizli dost tutmamak şartıyla ve mehirlerini verdiğiniz zaman mümin kadınlardan hür ve iffetli olanlar ve sizden önce kendilerine kitap verilen Yahudi ve Hristiyanlardan iffetli olan kadınlarla evlenmeniz helâldir.*” Nisâ Sûresinin 25. âyetinde “*Bu itibarla iffetli ve namuslu olmaları, zina etmemeleri, gizli dost tutmamaları şartıyla ve sahiplerinin izniyle mümin cariyeyle evlenebilirsiniz.*” buyulmaktadır.

SONUÇ

Nûr Sûresinin üçüncü âyetinde geçen “nikâh” kelimesi çok anlamlı kelimelerden biridir. Kelime, sözlükte “cinsel ilişki” ve “evlilik” anlamlarına gelir. Eğer âyetteki bu kelimenin anlamı “cinsel ilişki” ise âyette bir olgu bildirilmektedir. Çünkü zinakâr mümin bir erkek ancak kendisi gibi zinakâr bir mümin veya müşrik bir kadınla zina edebilir. Yüce Allah, âyette zinanın müminlere haram olduğunu bildirmektedir.

⁸⁰ Bk. Müslim, “İmân”, 155.

⁸¹ Şenkîti, *Edvâü'l-beyân*, 5/425.

⁸² Müslim, “Hac”, 147.

⁸³ Bk. Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, 19/96-100; Kurtubî, *el-Câmi li ahkâmi'l-Kur'an*, 12/167-170; Şenkîti, *Edvâü'l-beyân*, 5/421.

Eğer âyetteki “nikâh” kelimesi “evlilik” anlamına aldığımız zaman, bir Müslüman’ın müşrik bir insan ile evlenebileceği hükmü çıkmaktadır. Hâlbuki müşrik ile evlenmek haramdır.

Bu âyet, Kur’ân’da anlaşılması en zor âyetlerden biridir.⁸⁴ Çünkü “nikâh” kelimesine “evlenme” anlamı verilse kendi içinde ve Bakara Sûresinin 221 ve Mümtehine Sûresinin 10. âyeti ile “cinsel ilişki” anlamı verilse konu ile ilgili hadisler ile çalışmaktadır.⁸⁵ Çünkü bu âyetlerde bir Müslüman’ın müşrik bir insanla evlenmesi yasaklanmaktadır. Hâlbuki âyetler ve hadisler arasında çelişki yoktur.

Âyetin bağlamı yani öncesinde zinanın, sonrasında zina suçu isnadının yasaklanmış olması, âyetteki “nikâh” kelimesinin “cinsel ilişki” anlamında olduğuna delalet eder. Müfessir Taberî ve Ebû Bekir ibn Arabî de bu anlamın sahih olduğunu söylemiştir. Âyetteki “nikâh” kelimesine “cinsel ilişki” anlamı verilmesi durumunda, hem âyetin kendi içinde tutarlı olmakta, hem konu ile ilgili diğer âyetlerle uyumlu olmaktadır. Âyette zinanın haramlığı, vurgulu bir şekilde beyan edilmektedir. Tâbiîn âlimlerinden Sa’îd b. Müseyyeb, âyetin Nûr 24/32. âyeti ile “mensuh” olduğunu söylemiştir. Ancak 32. âyetin, 3. âyetin hükmünü yürürlükten kaldırdığının bir delili yoktur.

⁸⁴ Şenkîti, *Edvâü'l-beyân*, 5/425.

⁸⁵ Şenkîti, *Edvâü'l-beyân*, 5/425

KAYNAKÇA

Altuntaş, Halil - Şahin Muzaffer. *Kur'ân-ı Kerîm Meâli*. Ankara: DİB Yayınları, 2002.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî. *el-Câmi'u's-sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'âs. *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Ebû Hayyân, Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî. *el-Bahru'l-muhît*. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2001.

Ferrâ, Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Ziyâd b. Abdillâh el-Absî. Meâni'l-Kur'ân. yy. ts.

Haskefî, Alâüddîn Muhammed b. Alî b. Muhammed ed-Dımaşkî. *ed-Dürrü'l-muhtâr*. Beyrût: Dâru'l-Fıkr, 1386.

Hâzin, Ebû'l-Hasen Alâüddîn Alî b. Muhammed b. İbrâhîm el-Bağdâdî. *Lübâbü't-te'vî fî me'âni't-tenzîl*. Beyrût: Dâru'n-Neşr, 1979.

İbn Ebî Hâtım, Ebû Muhammed Abdurrahman. *Tefsîr*: el-Mektebetü'l-Asriyye, yy. ts.

İbn Fâris, Ebû'l-Hüseyn Ahmed b. Fâris b. Zekerıyyâ b. Muhammed er-Râzî el-Kazvînî el-Hemedânî. *Mu'cemü Mekâyisi'l-Lüga*. thk. Abdüsselam Muhammed Hârun. İttihâdü'l-Kitâbi'l-Arab. yy, 2002.

İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer. *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*. thk. Sami b. Muhammed Selame. Dâru Tayyibe, yy., 1999.

İbn Kuteybe, Muhammed, Abdullah b. Müslim. *Tefsîrü garîbi'l-Kur'ân*. thk. es-Seyyid. Ahmed Sakar. Beyrût: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1978.

İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî. *Lisânü'l-Arab*. Beyrût: Dâru Sadr, yy.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *es-Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî. *Nüzhetü'l-a'yüni'n-nevâzır fî ilmi'l-vücûhi ve'n-nezâir*. Beyrût: 1987.

Karagöz, İsmail. *Sorumluluk ve Sorunları Açısından Aile ve Gençlik*. Ankara: TDV Yayınları, 2018.

Karaman, Hayrettin. *vd. Kur'ân-ı Kerim ve Meâli*. Ankara: DİB Yayınları, 2015.

Kurtubî, Ebû Abdillâh, Muhammed b. Muhammed. *el-Cami' li ahkâmi'l-Kur'ân*. thk. Ahmed el-Berdûnî - İbrahim İtfayyîş, 2. Basım, Kahire: Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, 1964.

Kur'ân-ı Kerim ve Meâli. Mehmet Nuri Yılmaz. Ankara: Moro Yayıncılık, 2000.

Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Meâli. Talat Koçyiğit. Ankara: Kılıç Kitap Evi, yy.

Kur'ân-ı Kerim ve Yüce Meali. Süleyman Ateş. Ankara: Kılıç Kitabevi, 1980.

Kur'ân-ı Kerim'in Türkçe Anlamı. Ömer Dumlu - Hüseyin Elmalı. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayını, 2001.

Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd. *Bedâi'us-sanâi' fi tertibi '-şerâi'*. Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-Arabiyyi, 1982.

Müslim b. el-Haccâc, *Ebû'l-Huseyin el-Kuşeyrî. el-Câmiu's-sahîh.* İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Nehhâs, Ebû Cafer. Me'ânî'l-Kur'ân. thk. *Muhammed Ali es-Sâbûnî.* Mekke: Câmia'tü Ümmî'l-Kurâ, 1409.

Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî. es-Sünen. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Öztürk, Mustafa. *Kur'ân-ı Kerim Meali, Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri.* İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2011.

Râğîb el-İsfehânî, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal. *el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân,* yy. ts.

Razî, Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer. *Tefsîrû'l-kebîr.* Beyrût: Dâru İhyâü't-Türâsî'-Arabiyyi, ts.

Râzî, Muhammed b. Ebî Bekr. *Muhtâru's-sihâ.* İstanbul: Çağrı Yayınları, ts.

Sana'ânî, Abdürrazzâk b. Hemmam. *Tefsîrû'l-Kur'ân.* thk. *Mustafa Müslim Muhammed.* Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1410.

Semerkindî, Ebû'l-Leyl Nasr b. Muhammed İbrahim. *Bahru'l-ulûm.* thk. Mahmûd Mataracı. Beyrût: Dâru'l-fikr, ts.

Süyûtî, Abdurruhman b. Ebî Bekr. *ed-Dürrü'l-mensûr.* Mısır: Dâru Hicr, yy. ts.

Şenkîti, Muhammed b. el-Emîn b. Muhammed. *Edvâü'l-beyân fi izâhi'l-Kur'âni bi'l-Kur'ân.* Beyrût: Daru'l-Fikri, 1995.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî el-Bağdâdî. *Câmi'u'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân.* Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 2000.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre (Yezîd). *es-Sünen.* İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.

Yazır, Hamdi. *Hak Dinî Kur'ân Dili Türkçe Mealli Tefsir*. İstanbul: Eser Kitabevi, 1971.

Yıldırım, Celal. *Kur'ân-ı Kerîm Meâl ve Tefsiri*. İstanbul: Türcüman Yayınları, 1982.

Yüce Kur'ân ve Açıklamalı-Yorumlu Meâli. Abdülkadir Şener vd. İzmir: 2009.

Zeccâc, Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî b. Sehl. *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbühû*. Beyrût: 1988.